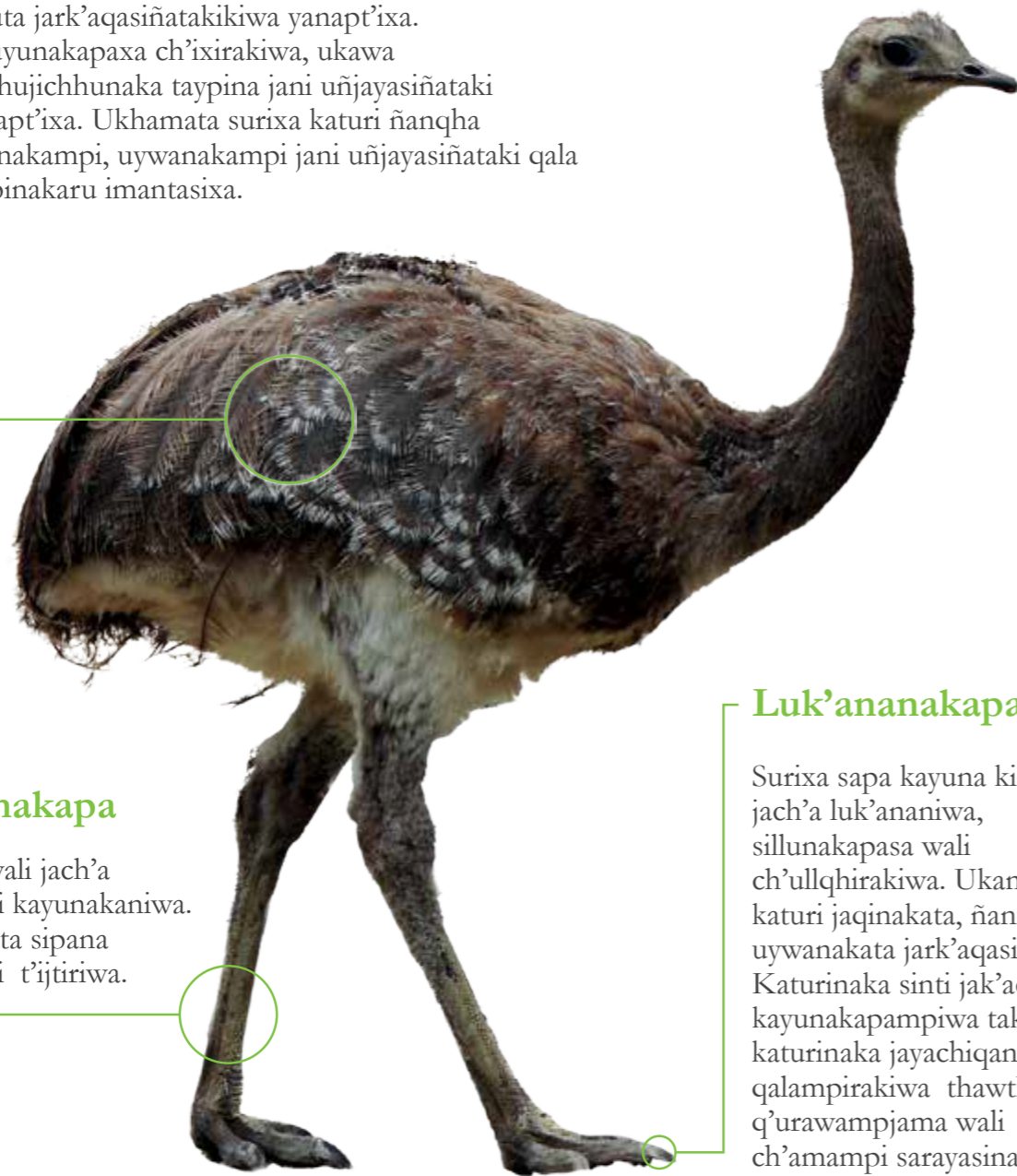

SURI: Khusa t'ijtiri

Surixa Perú suyuna, suni thaya uraqinakana jakixa. Uka jamach'ixa yaqha jamach'inakata sipana sinti jach'apuniwa, ukhamaraki aka uraqpachana utjiri jamach'inakata khusa t'ijtirjama uñt'atawa.

Chhiqanakapa

Surixa inamayawa chhiqhaniskixa, janiwa jalnaqaña yatkiti. Chhiqanakapaxa jisk'anakakiwa, janiwa jathipatakjama jilsutakiti. Katurinakata, thayata, jalluta jark'aqasiñatakikiwa yanapt'ixa. Phuyunakapaxa ch'ixirakiwa, ukawa jichhujichhunaka taypina jani uñjayasiñataki yanapt'ixa. Ukhamata surixa katuri ñanqha jaqinakampi, uywanakampi jani uñjayasiñataki qala taypinakaru imantasixa.

Kayunakapa

Surixa wali jach'a ch'ullqhi kayunakaniwa. Kawalluta sipana k'atampi t'ijtiriwa.

Luk'ananakapa

Surixa sapa kayuna kimsa jach'a luk'ananiwa, sillunakapasa wali ch'ullqhirakiwa. Ukampiwa katuri jaqinakata, ñanqha uywanakata jark'aqasixa. Katurinaka sinti jak'achasiwana kayunakampipiwa takintixa, katurinaka jayachiqankaskipana qalampirakiwa thawthjixa, q'urawampjama wali ch'amampi sarayasina.

Adaptación: http://www.peruecologico.com.pe/fau_suri_1.htm

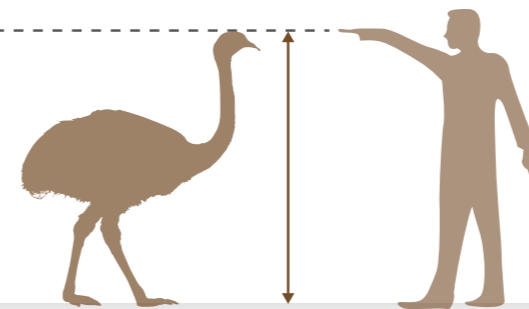
T'ijuña: jasaña, t'iskuña.
Jipsuña: qhumaña.

Jakawipa

- Puno
- Arequipa
- Moquegua
- Tacna

Tansapa

Surixa Perú suyuna utjiri taqi jamch'inakata sipana wali jach'a tansanipuniwa. P'iqi altusina sayt'i ukaxa niya tunka phisqani maya waynuchuruxa suma saykatasphaxa. Ukata khaysa África uksana jakiri surinakata sipana jisk'akiwa, uka surinakaxa niya paya tunka marani waynana tansapjamawa jilsupxarakixa.

K'awna jipsuwi

Taqi jamach'inakana qachupuniwa k'awna chiwchichañataki jipsuxa. Surinxá urquwa k'awna jipsurakixa, qachu surixa k'awnawasina jayaruwa sarxixa, janiwa amtasxiti. Urqu surixa tapapata jani jalaqtasiriwa, manq'iri umirikiwa saraqixa. Manq'anivasina k'atakiwa muytasa muytasa tapaparu kutxatasixa, ipiratjamawa chalinaqarakixa. Ukhamá sarnaqatapaxa jaqinakampina, k'awna manq'iri sallqa uywanakampina k'awnapa jani uñjapxañapatakiwa.

Chiwchi uywawi

Maya suri tamanxa urquwa chiwchinaka uywsuxa. Ukata awki surixa urqu wawanakapa jilarataxipana, k'atakiwa qachu tamata t'ijuyxarakixa, yaqha tamachasiqñañapataki. Qachu wawanakampikiwa qhiparxarakixa.

Lurawinaka

1. Akiri jiskht'awinaku kutt'ayma.

a Uka qillqatarjamaxa, ¿kunjamsa surixa ñanqha katurinakata jark'aqasixa?

ch ¿Kunatakisa awki surixa urqu wawanakapa tamapata t'ijuyixa?

2. Akiri qillqata ullma.

P'isaqa

P'isaqaxa suni thaya pata pampanakapana jakixa. Jisk'a jiwa jamach'iwa, niya chhiya chikataniki tupuspaxa. P'isaqana phuyupaxa qalaru, laq'aru uñtatjama ch'ixiwa, ukawa katurinakampi jani uñjayasiñataki yanapt'ixa. Uka jamach'ixa uraqina jichhu k'uchunakuwa tapachasixa, qachuwa k'awnanaka jipsuxa, urqu p'isaqaxa jayachiqataki uñch'ukixa, qachu p'isaqaruxa kuna ñanqha katurinaka utjipansa jank'akiwa yatiyarakixa.

Jichhaxa, sinilla taypinaku surimpi p'isaqampixa kunanakansa kikipt'apxixa, ukhamaraki kunanakansa mayjt'apxixa uka qillqantma.

	Suri	P'isaqa
Phuyupa		
Tapapa		
Tansapa		
K'awna jipsuwi		

3. Suri jach'a jamach'ixa, jichha urunakana chhaqtayañchatawa. Kunatsa chhaqtirjamaxa ukxata yatxatasina maya laphiru qillqma, ukata yatiña utamana masinakamana yatipxañapataki ullma.